

METODA DEMONSTRACIJE U NASTAVI VJERONAUKA

Abdulah ARIFOVIĆ

Sažetak

Ovim radom je predstavljena nastavna metoda demonstracije koja se koristi u procesu poučavanja od davnina. Cilj rada je da se sagledaju mogućnosti upotrebe ove nastavne metode u nastavi vjeronauke, ali istovremeno da se ukaže na značaj neophodnosti sistematičnog pristupa izradi nastavnih sredstava koji bi podržali realizaciju nastavnih sadržaja iz vjeronauke. Rad ukazuje i na potrebu aktivnog pristupa učenju i ulozi metode demonstracije u podršci ovom pristupu.

Ključne riječi: *demonstracija, nastavnik, učenik, vjeronauka, nastavna sredstva, aktivno učenje.*

Uvod

Metoda demonstracije pripada skupini nastavnih metoda koje su se koristile još u prvim organizovanim oblicima nastave¹. Istovremeno, ona je zahvaljujući razvoju tehničkih pomagala, te svojoj učinkovitosti i prikladnosti, naročito u određenim prilikama, našla svoje istureno mjesto među nastavnim metodama u savremenoj nastavi. Zahvaljujući širokom spektru mogućnosti upotrebe ove metode, našla je svoje mjesto u svim oblicima nastave kao i svim fazama i tipovima nastavnog sata.

Demonstracija (lat. *demonstratio* - dokazivanje, očigledno prikazivanje,...)², u didaktičkoj teoriji predstavlja nastavnu metodu kojom se u nastavnom procesu pokazuje sve što je moguće perceptivno doživjeti³. Kada je riječ o demonstraciji, bitno je napomenuti da ovu nastavnu metodu, ni u kom slučaju, ne možemo posmatrati izolovano u odnosu na ostale nastavne metode, nego se one međusobno prožimaju i nadopunjuju. Isto tako, ova nastavna metoda se nalazi u direktnoj vezi sa nastavnim sredstvima kao i tehničkim pomagalima bez kojih se ne bi mogla u potpunosti primjenjivati u realizaciji nastavnih sadržaja.

U didaktičkoj teoriji⁴ se navodi kako predmet demonstracije može biti:

- statični predmet,
- dinamička pojava,
- aktivnost.

Ovaj rad ima za cilj da pokaže mogućnosti primjene metode demonstracije u nastavi vjeronauke uzimajući u obzir specifičnosti vezane za ovaj predmet i karakteristike ove nastavne metode.

Demonstriranje statičnih predmeta u nastavi vjeronauke

U sklopu realizacije nastavnih sadržaja iz vjeronauke, često puta se javlja potreba za demonstracijom statičnih predmeta. Najbolji način demonstracije statičnih predmeta je demonstracija iz izvorne stvarnosti. Pa tako, ako je nastavna jedinica koju obrađujemo džamija, onda je najbolje odvesti učenike do najbliže džamije i na terenu pokazati učenicima osnovne elemente koji se nalaze u sastavu svake džamije. Predmete koji se mogu donijeti u kabinet kao što su: levha, mestve, misvak, kibletnama, ihrami, i sl., treba obezbijediti i koristiti ih kao nastavna sredstva kada bude prilika za to. Postoji značajna razlika u tome da li ćete učenicima samo govoriti o drvenom štapiću koji se koristi za higijenu zubi i usne šupljine, ili ćete uz govor priložiti i sliku tog štapića pa će imati priliku i da ga vide, ili ćete donijeti misvak na čas pa pružiti mogućnost učenicima da ga osjete u ruci. Koji će od navedenih pristupa obrade misvaka imati najbolji učinak nije teško pogoditi. Međutim, nećemo uvijek biti u mogućnosti da predmet demonstracije bude dio izvorne stvarnosti. Ako objekt o kojem govorimo nije moguće izvorno demonstrirati, jer je npr. prostorno udaljen kao Kaba, tada je potrebno obezbijediti određena nastavna sredstva, uz pomoć kojih ćemo biti u prilici da kvalitetno izvršimo demonstraciju tog predmeta/objekta. U tu svrhu se možemo poslužiti raznim pomagalima poput modela⁵, maketa⁶, crteža⁷, slika⁸, karata⁹, i sl. Ovdje svakako treba istaći izuzetno velike mogućnosti koje nudi informatička tehnologija i multimedijalne prezentacije. Do sada, za ovih petnaestak godina koliko vjeronauka egzistira u našim školama, nije puno učinjeno na sistematičnoj izradi nastavnih sredstava, nego je ovaj segment uglavnom na plećima nastavnika.

Demonstracija dinamičkih pojava u nastavi vjeronauke

I kod dinamičkih pojava izvorna stvarnost se javlja kao najprimjerenija za demonstriranje određenih pojava i kretanja koji su u vezi s nastavnim sadržajima koje obrađujemo. Ali i kod ovog vida demonstracije nećemo se ustručavati da posegnemo za onim nastavnim sredstvima koja će nam omogućiti da posmatranu pojavu demonstriramo u njenom zaokruženom ciklusu. Na primjer, ako želimo prikazati vezu između položaja sunca sa namaskim vremenima, to možemo učiniti uz pomoć raznih didaktičkih pomagala (crtež, slika, prezentacija, i sl.), s tim što ćemo učenike uputiti da ove položaje registruju, u prirodi, u predviđenom vremenu, uz podsjetnik ezana ili vaktije. Istu stvar možemo uraditi kada su u pitanju mjeseci hidžretskog kalendara i posmatranje oblika mjeseca u vedrim noćima.

1 Opširnije pogledati u: Filipović, N., Didaktika, Svjetlost, Sarajevo, 1988, str.235

2 Anić, Š., Klaić, N., Domović, Ž., Rječnik stranih riječi, Sani-plus, Zagreb, 2002, str.266.

3 Poljak, V., Didaktika, Školska knjiga, Zagreb, 1990, str.75.

4 Ibid

5 Model je didaktički prerađen izvorni predmet u tri dimenzije. Može biti izrađen tako da se može rastaviti na dijelove radi boljeg upoznavanja unutarnje strukture.

6 Maketa je vizuelno sredstvo kojim se prikazuju objekti u umanjenom obliku.

7 Crtež je namijenjen prvenstveno upoznavanju strukture predmeta.

8 Slika dvodimenzionalno prikazuje predmet pri čemu posmatrač vidi uvijek samo jednu njegovu stranu.

9 Karta je grafičko-vizuelno nastavno sredstvo.

Demonstracija aktivnosti u nastavi vjeronauke

Demonstriranje aktivnosti svakako ima najveći značaj, jer je u direktnoj vezi sa mnogim radnjama i postupcima koji su sastavni dio naše svakodnevnice, te na taj način se učenici upućuju na samostalno izvođenje demonstrirane radnje. Demonstracijom aktivnosti nastavnik poučava učenike kako će praktično obavljati određene radnje, kako će se pravilno izražavati, kako posmatrati pojave oko sebe, kako razmišljati. Prilikom prve demonstracije aktivnosti, radnje moraju biti laganije da bi je učenici mogli pratiti u svim njenim fazama i detaljima, a nakon toga po potrebi se aktivnost može još nekoliko puta ponoviti ubrzavanjem tempa. Naravno, samu demonstraciju je nužno propratiti sa verbalnim izlaganjem i davanjem potrebnih pojašnjenja. Nakon ovog učenici pristupaju izvođenju demonstrirane aktivnosti uz nadzor i sugestije demonstratora. Naročito oprez treba posvetiti prikladnosti date demonstracije sposobnostima učenika, jer ako bi se desilo da je demonstrirana aktivnost prezahtjevna za učenike, to bi uzrokovalo mnoge štetne posljedice. Složenije aktivnosti treba rasčlaniti i u etapama prezentirati narednu tek nakon usvajanja prethodne.

U nastavi vjeronauke, demonstracija aktivnosti se može primijeniti kada je u pitanju npr.: obrada abdesta, tejemuma, namaza, mesha, i sl. (ako je u pitanju demonstracija radnje), ili obrada sure, dove, salavata, ezana, i sl. (ako je u pitanju demonstracija pravilnog izražavanja). U praksi se rijetko može primijetiti navedena podjela, jer su ove aktivnosti najčešće integrirane u određenom omjeru u zajedničkoj radnji. Prilikom demonstriranja aktivnosti nastavnik se može poslužiti i određenim pomagalima poput audio ili video zapisa, ali ni u kom slučaju ne bi trebala da izostane nastavnikova demonstracija u učionici. Ako se želi ostvariti maksimalan učinak pri korištenju ove metode, odnosno učiniti da ona dobije karakteristike metode koja potiče aktivan odnos prema učenju kod učenika, onda je neophodno i učenike uključiti u sam čin reprodukcije demonstracije, odnosno nastojati aktivirati kod učenika njihove kognitivne, tjelesne, emocionalne, voljne, slušne, vidne, jezičke i druge aktivnosti.¹⁰

Zaključak

Nastavna metoda demonstracije može naći svoju široku primjenu u nastavi vjeronauke, tim prije što nastavni sadržaji obiluju elementima koji su prikladni za demonstriranje, naročito kada je u pitanju demonstracija statičnih predmeta/objekata i aktivnosti. Da bi ova metoda našla svoju širu primjenu u školama, neophodno je sistematski raditi na izradi nastavnih sredstava koja bi doprinijela poboljšanju kvaliteta nastave. Nastavna sredstva treba u kontinuitetu obogaćivati i kvantitativno i kvalitativno, i aktivno raditi na njihovom sakupljanju i klasifikovanju. Savremeni vid komuniciranja i korištenje informatičke tehnologije svakako može olakšati ovaj posao i omogućiti sudjelovanje većeg broja ljudi u ovom projektu. Nastavnik u svom radu treba težiti ka uključivanju učenika u aktivnosti na času, a metodom demonstracije su svakako ostvareni spoznajni preduslovi da se učenici mogu uključiti u izvođenje demonstrirane aktivnosti.

Summary

الموجز

DEMONSTRATION METHOD IN TEACHING RELIGIOUS STUDIES

طريقة العرض في دروس التربية الدينية

Abdulah Arifović

عبد الله عاروفيتش

This article presents the method of demonstration that has been used as a teaching method in the process of teaching since the ancient times. The aim hereby was to examine the possibilities of applying this teaching method to the teaching religious studies, but at the same time to stress out the necessity of a systematic approach to define the teaching methods and tools that would support the carrying out of the contents of the religious studies. The article also points out the necessity of active approach to learning and the role of demonstration method in support to this approach.

Key words: demonstration, teacher, pupil, religious studies, teaching tools, active learning.

يقدم هذا البحث طريقة العرض التي تستخدم منذ قديم الزمان. والهدف من البحث هو الاطلاع على إمكانية استخدام هذه الطريقة التدريسية في دروس التربية الدينية. ولفت الانتباه في نفس الوقت إلى مدى ضرورة الأسلوب المنهجي في تحضير الوسائل التعليمية التي تدعم المواضيع التعليمية في مادة التربية الدينية. ويشير البحث إلى ضرورة التعامل الإيجابي مع التعليم ودور العرض في دعم هذا الأسلوب.

الكلمات الأساسية: العرض، المدرّس، التلميذ، التربية الدينية، الوسائل التعليمية، التعليم الإيجابي.

¹⁰ O aktivom učenju opširnije pogledati: Slatina, M., Uspješno podučavanje i/ili aktivno učenje u nastavi vjeronauke, Novi Muallim, broj 11, str. 52-67